

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Матеріали V науково-практичної конференції, присвяченої
25-річчю Міжрегіональної Академії управління персоналом,
м. Київ, МАУП, 17 грудня 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

Рецензенти: Г. А. Дмитренко, д-р екон. наук, проф.
О. І. Радзійський, д-р екон. наук, проф.
Н. Д. Чала, канд. екон. наук, доц.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Концептуальні засади формування менеджменту в Україні: Матері-
К65 али V наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю МАУП, м. Київ, МАУП,
17 груд. 2013 р. / Уклад. О. В. Баєва, Н. М. Терещенко, Н. І. Новальсь-
ка. – К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2014. – 260 с. : іл. — Бібліогр. в кінці
ст.

До збірника увійшли доповіді пленарних та секційних засідань V науково-практичної конференції “Концептуальні засади формування менеджменту в Україні”. Розглядаються питання управління стратегічним зростанням конкурентоспроможності підприємств, сучасних аспектів управління персоналом, управління освітою та методи викладання у вищій школі, концепцій розвитку управління бізнесом, проблем та перспектив розвитку менеджменту в галузі охорони здоров’я.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління, а також усіх, хто цікавиться проблемами менеджменту та розвитком управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)290-2я43

регіонально-адміністративного менеджменту	107
---	-----

Згалад-Лозинська Л. О.

Підвищення ролі адаптації персоналу в системі внутрішніх комунікацій організації	112
--	-----

Лапицька Н. І.

Інвестиції у персонал як основа розвитку сучасного підприємства	119
---	-----

Дорошенко П. Ю.

Чинники формування соціально-психологічного клімату в організації ...	128
---	-----

Олішевський А. С.

Концептуальні засади формування кадрової політики державної служби цивільного захисту	133
---	-----

Нагорний А. І.

Автоматизація реінжинірингу бізнес-процесів адміністрування персоналу у великому та корпоративному бізнесі	141
--	-----

Падун Н. П.

Концепція управління за цілями: її сутність та реалізація в системі управління персоналом	146
---	-----

Гузенко І. М., Закалик Г. М.

Особливості реагування на конфлікт у педагогічному колективі	150
--	-----

Колпаков В. М.

Проблема політики і стратегії освіти	157
--	-----

Николин І. М.

Роль соціалізації першокурсників у формуванні готовності до самоорганізації в процесі професійної підготовки	167
--	-----

Терещенко Н. М.

Ідентифікація та документування робіт у системі управління їх змістом та послідовністю в галузі освіти	171
--	-----

Чайка Н. Г., Кашианова Т. В.

Набуття комунікативних умінь у процесі підготовки менеджерів	178
--	-----

Білокур М. Д., Довгий Г. І., Кривонос А. О.

Соціально-економічні аспекти формування екологічної свідомості громадян України	185
---	-----

Колпаков М. В.

Проблеми теорії і практики самоменеджмента в системі освіти	191
---	-----

Швець Н. Г.

Підвищення ефективності навчання дисципліни "Основи охорони праці" у віртуальному освітньому просторі	201
---	-----

Берестецька Л. М.

Деякі аспекти організації діяльності туристичної фірми	207
--	-----

Левченко М. О.

Перспективи розвитку та управління у сфері туризму України	213
--	-----

Лопатенко Л. О., Лопатенко Д. Б.

Логістика як інструмент ефективної діяльності підприємства	221
--	-----

Оліховська М. В., Костецька І. І., Гілка М. В.

Формування та розвиток інвестиційних проєктів аграрного сектору України в умовах ЄС	228
---	-----

Філіппов М. І., Гавришук Т. Б.

Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств легкої промисловості	234
--	-----

Фіщук Н. Ю., Бондарчук О. С.

Роль міжнародних інвестицій для розвитку економіки України	242
--	-----

Баєва О. В., Баєва Н. Г.

Концептуальні засади управління якістю медичної допомоги	247
--	-----

Корінчевська І. А.

Бюрократичний підхід оплати праці в секторі охорони здоров'я України	252
---	-----

Сладкевич В. П., Зубков С. В.

Динамічна модель медичного закладу у завданні управління	256
--	-----

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Останнім часом негативному впливу якості навколишнього природного середовища і стану здоров'я людини приділяється надто багато уваги. Експерти з цієї проблеми зауважують, що у країнах Європейського Союзу питання здоров'я населення не відокремлюють від проблем екології та збереження довкілля. Навіть посада міністра охорони здоров'я наділена функціями захисту навколишнього природного середовища. В Україні багато років поспіль проводять дослідження впливу стану навколишнього природного середовища на здоров'я людей, але керівники владних структур на результати цих досліджень не звертають уваги.

Саме тому виникла об'єктивна потреба об'єднати Міністерство охорони здоров'я з Міністерством охорони навколишнього природно-

го середовища, щоб питання захисту довкілля не відділяти від питань охорони здоров'я громадян України, а вирішувати їх спільно.

Водночас слід ретельно вивчити соціально-економічні аспекти формування екологічної свідомості громадян України.

У Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" передбачено спеціальну статтю 7, в якій йдеться про те, що "підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів".

Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до негативного впливу на стан навколишнього природного середовища.

Сучасний стан навколишнього природного середовища вказує на те, що екологічні проблеми зумовлені двома основними факторами: нерациональним марнотратним використанням природних ресурсів, що знижує продуктивність біосфери, і забрудненням, яке загрожує всьому живому, у першу чергу, благополуччю людини і її здоров'ю. Така екологічна ситуація в Україні формувалася протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природно-ресурсного комплексу. Відбувалися структурні деформації економіки України, за яких перевага надавалася розвитку сировинно-видобувних, найбільш екологічно небезпечних галузей промисловості. В економіці України перевага надавалася ресурсномістким та енергоємним технологіям, упровадження та нарощування яких здійснювалося найдешевшим способом — без будівництва відповідних очисних споруд та дотримання елементарних норм і правил природокористування. Ці та інші чинники, зокрема низький рівень екологічної свідомості суспільства, призвели до значної деградації довкілля України, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, повітря і земель, нагромадження у великих кількостях шкідливих, високотоксичних відходів виробництва.

Саме тому знання та розуміння екологічних проблем, необхідність їх обов'язкового вирішення на всіх рівнях життєдіяльності суспільства (на рівні держави, галузі, підприємства, окремої сім'ї та окремої людини) є невід'ємною частиною існування людства.

Екологічна свідомість виявляється через сприйняття екологічної ситуації, розуміння цінності природи, схильності до активних чи пасивних дій на її захист. Але людина починає звертати увагу на свої взаємини з довкіллям за двох умов: коли задоволені її основні матеріальні потреби, і коли вона досягла певного рівня духовного розвитку, що дає змогу їй самоусвідомлювати себе як складову частину природного навколишнього середовища. Лише матеріально забезпечене, освічене і духовне суспільство прагне до гармонійного взаєморозвитку з природою. Тому процес формування екологічної свідомості населення лежить у двох площинах: освітньо-духовній та матеріальній.

Діяльність людини, її практична і духовна складові здійснюється у різних формах: матеріально-виробничій, соціальній, управлінсько-адміністративній, виховній, педагогічній, пізнавальній, прогностичній тощо. Кожна з цих форм спрямована на досягнення певної мети. Формування екологічної свідомості як суспільний процес, який охоплюватиме майже всі форми практичної і духовної діяльності, теж повинен мати конкретне спрямування. Метою, до якої слід прагнути у процесі розвитку суспільної свідомості, є формування інтересу до таких благ, які б

задовольняли матеріальні потреби людини, не руйнували навколишнє природне середовище і відповідали високій меті її духовного розвитку.

Необхідність саме такого напрямку суспільного розвитку зумовлена тим, що формування екологічної свідомості розпочинається за умов існування хронічного дефіциту державного бюджету та зубожіння більшої частини населення країни. Зростання екологічної свідомості і добробуту населення, яке повинно відбуватися одночасно, є можливим лише у процесі екологізації національної економіки. Стимулом для започаткування цього процесу слугуватиме поява нових потреб суспільства, в яких об'єднуються економічні, екологічні та соціальні потреби людства.

Отже, сьогоденні проблеми формування екологічної свідомості українських громадян будуть пов'язані з підвищенням рівня добробуту та духовного розвитку населення. Практичне вирішення цих проблем матиме два напрями.

Перший напрям охоплює пропаганду сучасних ідей сталого та гармонійного співіснування людини та природи, поступову зміну відносин між людьми та довкіллям та формування нових потреб суспільства через освіту та самоосвіту.

Другим напрямом є поступова економічна еволюція, зміст якої полягатиме у корінних змінах структури національної економіки та соціальної сфери і яка реалізуватиметься через відповідний економіко-фінансовий механізм.

Обидва напрями повинні розгортатися одночасно за ініціативою

уряду і місцевих органів самоврядування.

Зміна відносин між суспільством і навколишнім природним середовищем передбачає коригування свідомості людини, її психології, системи поглядів та поведінки стосовно середовища свого існування, що досягається через засвоєння екологічних норм і принципів, які формуються у процесі переоцінки значення природи у житті суспільства, визнання необхідності вирішення екологічних проблем. При цьому усвідомлення еколого-етичних норм та їх реалізація в практичних діях залежить від розвитку індивідів, їх психологічних характеристик та соціальних мотивів. Таким чином, формування відповідного ставлення до довкілля є безперервним процесом і має здійснюватися протягом всього життя людини.

Поряд з усвідомленням екологічних імперативів поведінки не менш важливим є формування нових потреб та інтересів членів суспільства. Потреби, які через усвідомлення необхідності приводять до пошуку шляхів їх задоволення, можливо задовольнити “лише за допомогою знання засобів і розуміння способу використання цих засобів для задоволення конкретної потреби”. Таким чином, екологічні знання є передумовою усвідомлення нових потреб суспільства, які б мали екологічну спрямованість, і саме вони є передумовою задоволення цих потреб.

Громадська свідомість і відповідальність щодо навколишнього природного середовища, формування не тільки економічного, а й екологічного світогляду — першочергове

завдання освіти, яка готує молодь до творчого і активного життя.

Метою та очікуваним результатом екологічної освіти є формування екологічної культури особистості та суспільства, становлення та розвиток відповідальності людини у розв'язанні екологічних проблем, завдань сталого розвитку біосфери і суспільства. Екологічна освіта повинна готувати кожну людину до розв'язання соціальних, економічних та екологічних проблем на локальному, національному та глобальному рівнях. Це стосується насамперед тієї групи людей, які працюють в секторі економіки, чия праця безпосередньо пов'язана із землею та природою.

В екологічній освіті особливо важливо, щоб знання та вміння підкріплювалися діями, реальними справами, набуванням особистого досвіду. Це сприяє зростанню рівня екологічної свідомості, формуванню екологічної культури як світоглядної домінанти сучасного суспільства.

Основний принцип екологічної освіти та виховання — безперервність — впливає з необхідності адаптації людини до навколишнього природного середовища, яке постійно змінюється. Це означає відповідність змісту та методики екологічної освіти соціально-психологічним періодам розвитку особистості.

Сучасний стан розвитку екологічної освіти в умовах глобалізації економіки та пов'язаної з нею світової економічної кризи характеризується подальшою екологізацією всіх сфер розвитку суспільства, поглибленим співробітництвом переважної більшості країн світу в галузі екології та освіти, створенням загального ін-

формаційного простору та оновленням змісту освіти.

Однак сучасний стан екологічної освіти в Україні значно відстає від міжнародних вимог: не повною мірою втілюється у життя Концепція безперервної екологічної освіти; екологічна освіта винесена за межі основної освіти, вона практично ізольована, відокремлена із системи; практично відсутня державна підтримка школи, позашкільної екологічної освіти, літніх екологічних таборів та інших важливих напрямів формування екологічної культури; наукова та економічна база підготовки кадрів для безперервної екологічної освіти перебуває на стадії становлення; відсутня система підготовки державних службовців, наслідком чого є зниження статусу природоохоронних проблем.

Аналіз функціонування вищих навчальних закладів показав, що нині існують три основні напрями розвитку екологічної освіти — загальнофілософський, або світоглядний, еколого-професійний та універсальний.

Загальнофілософський напрям — це безпосереднє продовження шкільної екологічної освіти.

Еколого-професійний — пов'язаний із специфікою майбутньої діяльності студента.

Універсальний напрям розвитку освіти в галузі навколишнього природного середовища вищих навчальних закладів пов'язаний з підготовкою спеціалістів-екологів. Проте спеціалістів з екологічного управління у вищих навчальних закладах не готують, саме тому об'єктивно необхідно поступово аграрні університети перетворити в університети

біоресурсів і раціонального природокористування.

Нині ефективність упровадження нових форм і методів екологічної освіти в практиці вищої школи залишається досить низькою у зв'язку з існуванням низки суперечностей між швидкістю усвідомлення гостроти екологічних проблем та темпами їх загострення; між фрагментарністю екологічної освіти і відсутністю єдиної системи у галузі освіти з питань навколишнього природного середовища в умовах вищої школи; між уявленнями про те, що екологічна освіта являє собою безперервний цілеспрямований процес і практику організації екологічної освіти у вищих навчальних закладах шляхом вивчення однієї екологічної дисципліни та недостатнім комплексним навчально-методичним забезпеченням.

У західних країнах, зокрема в Англії, на екологічну освіту відводиться близько 15 % навчального часу, існують консультативні ради, що формують політику в галузі екологічної освіти. Ці консультативні ради істотно впливають на прийняття урядових рішень в організації та розвитку екологічної освіти. Західна стратегія в галузі довкілля ґрунтується на поєднанні екологічних знань та вмій з реальним життям, практикою розв'язання екологічних проблем.

В Україні накопичено певний досвід практики організації екологічної роботи з молодим поколінням. Саме практика визначила основні напрями екологічної діяльності: натуралістичну, просвітницьку, пропагандистську, екологічний моніторинг. Форми основної та додаткової екологічної освіти охоплюють: заняття з

екології, асоціації екологічного руху, екологічні центри, музейну педагогіку, факультативи, малі академії наук та екологічні університети (на базі вищих навчальних закладів), гуртки, екологічні клуби, екологічні експедиції. Проте ефективність цих форм екологічної освіти ще не досягла належного рівня.

Зважаючи на диференціацію населення за віком, доходами та деякими іншими ознаками, слід відзначити, що процес розвитку свідомості через формування еколого-економічних та еколого-соціальних потреб за допомогою освіти та самоосвіти залежатиме від економічної та соціальної характеристик певних груп людей. Аналіз вертикалі вікових груп свідчить, що кожна з них вимагатиме різних форм і методів навчання, виховання та надання освітніх екологічних послуг. Системою реальної екологічної освіти, до якої входять дошкільні установи, загальноосвітні школи, заклади позашкільної освіти, професійно-технічні училища, вищі навчальні заклади та заклади післядипломної освіти, охоплені ті, хто навчається в цих закладах і, як правило, знаходиться у вікових групах від 5 до 30 років. Решта населення більш старшого віку, а також частина молоді, яка не навчається в тих чи інших навчальних закладах, має змогу отримувати екологічні знання у системі неформальної екологічної освіти, яка складається з засобів масової інформації (радіо, телебачення, газети, журнали, реклама), закладів культури, охорони здоров'я, туризму, заповідних об'єктів, ботанічних садів, національних парків, рекреаційних зон тощо.

Таким чином, ініціатива поширення екологічної інформації, формування громадської думки, пропаганда здорового способу життя повинна належати державі і її структурам, на які покладено відповідні функ-

ції. Проте основні засади бережного ставлення до природи мають бути закладені у сім'ї, яку слід вважати одним з основних елементів системи формування екологічної свідомості кожного громадянина України.